

Originalni naučni rad

Motivacija za učenje u zavisnosti od pola i uzrasta učenika

Ranka Perućica

Medicinski fakultet Foča, Univerzitet u Istočnom Sarajevu, Foča, Republika Srpska, Bosna i Hercegovina

Kratak sadržaj

Uvod. Za svako učenje, pa i školsko, motivacija je sastavni i neophodni činilac. Od nje zavisi koliko će se učenici posvetiti učenju, odnosno kakve će rezultate postići. U ovom empirijskom radu ispitali smo koliko motivacija za učenje kod učenika zavisi od njihovog pola i uzrasta

Metode. Istraživanje je obuhvatilo 611 učenika završnih razreda osnovnih škola iz Sarajevsko-romanijske regije, od toga 315 učenika muškog pola. Koristili smo metodu empirijskog neeksperimentalnog istraživanja (servej metod), tehnike skaliranja i anketiranja, i instrumente upitnik za ispitivanje socio-demografskih karakteristika (pol, uzrast), i skalu za mjerenje motivacije za učenje konstruisanu za potrebe ovog istraživanja.

Rezultati. Analiza rezultata je pokazala da ne postoji statistički značajna razlika u motivaciji za učenje u zavisnosti od pola učenika: aritmetička sredina skorova učenika ženskog pola iznosila je 14,07, a muškog 14,46 ($p=0,071$). Postoji statistički značajna razlika u motivaciji za učenje između učenika sedmog razreda i učenika devetog razreda ($p=0,005$), a ne postoji razlika između učenika sedmog i osmog razreda ($p=0,354$), i učenika osmog i devetog razreda ($p=0,065$). To pokazuje da motivacija za učenje zavisi od uzrasta učenika: učenici nižih razreda osnovne škole pokazuju veću motivaciju za učenje od učenika viših razreda osnovne škole.

Zaključak. Na osnovu dobijenih rezultata zaključili smo da motivacija za učenje učenika osnovne škole ne zavisi od pola ali zavisi od uzrasta učenika.

Ključne riječi: motivacija za učenje, učenici, pol, uzrast

Uvod

Već je odavno poznato da je motivacija glavna pokretačka snaga u radu, nastavi i učenju. Od motivacije zavisi koliko će učenici učestvovati i koliko će se angažovati ne samo na času, nego koli-

ka će im biti želja da nešto nauče, prošire svoja znanja i razviju svoje sposobnosti. Motivacija zavisi od mnogih faktora: od ličnosti samog učenika, socijalne sredine, porodičnog okruženja, potrebe za uspjehom, školom, pola učenika, uzrasta i slično. Među najvažnije

Adresa autora:
Ranko Perućica, Mr pedagoških nauka
Ul. Srpskih dobrovoljaca 17,
71230, Kalinovik
rankaskrkar78@gmail.com

faktore koji utiču na školsko učenje, jesu oni koji se odnose na motivaciju. Pokušaji objašnjavanja motivacije za školsko učenje oslonili su se na postojeće teorije motivacije. Motivacija za učenje se određuje kao „tendencija učenika da akademske aktivnosti doživi kao samostalne i vredne i/ili kao sredstvo za dolaženje akademskih dobiti“ [1]. Govoreći o motivaciji za učenje Bulajić [2] navodi da je ona „jedan od osnovnih uslova rezultata u nastavi, a pored toga predstavlja i značajan faktor pri aktiviranju sposobnosti i osobina ličnosti koje učestvuju u učenju“. Od ranije je poznato da postoje spoljašnja i unutrašnja motivacija. Motivacija predstavlja pokretačku snagu koja nas navodi na određenu aktivnost. Ona je jedna od najvažnijih komponenti koja djeluje na ishode učenja. Visoka motivacija ne samo da podstiče na učenje, već i utiče na to kako i koliko će učenici naučiti. O značaju motivacije za učenje, svjedoče istraživanja u školama, koja potvrđuju da nadarenost i inteligencija nisu dovoljni faktori za postizanje uspjeha u školi, već da uspjeh pojedinca u velikoj mjeri zavisi od njegove motivacije. U nastavnom procesu učenici koji imaju unutrašnju motivaciju istražuju u određenim aktivnostima jer su zainteresovani za rješavanje određenih problema, produblјivanje i proširivanje znanja, a nagrada im je sama aktivnost kojom se bave, trajnost i povezanost znanja, kao i mogućnost njegove primjene u različitim životnim situacijama. Adekvatna analiza odnosa unutrašnje motivacije i učenja treba da se usmjeri na različita značenja pojma učenja. U psihološkoj literaturi nailazimo na dva značenja pojma učenja. Pod učenjem se može podrazumjevati aktivnost individue ili procesa. Dakle, možemo razlikovati „učenje u smislu aktivnosti“ i „učenje u smislu procesa“ [3]. Ova dva procesa su međusobno povezana. Tako su rezultati učenja u širem smislu su osnova za učenje u užem smislu, a ishodi učenja u užem smislu utiču na dalji tok učenja u širem smislu. O tome Palekčić [3] piše: „S jedne strane, tačno je da svako pojedinačno učenje (ovdje u užem smislu) zavisi od opšteg razvojnog nivoa na kome se subjekat nalazi, i to kako na sadržaj učenja

tako i u odnosu na način, odnosno sredstva kojima se to učenje ostvaruje. S druge strane, ovakva pojedinačna sticanja znanja nisu bez uticaja na opšti intelektualni razvoj djeteta. Školsko učenje obuhvata i učenje u užem smislu i učenje u širem smislu. Palekčić [3] ističe da „školsko učenje treba shvatiti šire – ne samo kao razvoj kognitivnih struktura, nego i kao razvoj i formiranje drugih kvaliteta i svojstava ličnosti“.

Motivacija je naročito važna u nastavnom procesu. Motivacija u školskim uslovima označava, na primjer, aktivnost nastavnika koji treba da izazove motivaciju kod učenika. U pojedinim etapama nastavnog procesa motivacija učenika vezana je za aktivnosti nastavnika. Kada se govori o motivaciji u nastavnom procesu raspravlja se o motivaciji nastavnika i motivaciji učenika, i pri tome naglašava njihova međusobna veza. Vidovi motivacije koji se odnose na nastavnika obuhvataju: izrazito i trajno interesovanje za uspješno obavljanje vaspitno – obrazovnog rada, težnju za otkrivanjem novih znanja, vještina i navika, afirmaciju svoje ličnosti u radnoj i široj socijalnoj sredini, sposobnosti i mogućnosti stvaralačkog usavršavanja nastavnog rada, stručni uvid, primjer i pomoć u radu nastavnika i takmičenje među nastavnicima. Motivacija za učenjem je stanje kada osoba ima potrebu da nešto uči i nauči. Da bi učenici postigli uspjeh u učenju bitno je da su zainteresovani i motivisani. Osobe orijentisane na postizanje uspjeha postavljaju sebi realističnije ciljeve (srednje teške), uspjeh pripisuju sopstvenim sposobnostima, a neuspjeh promjenljivim faktorima što sve vodi pozitivnom bilansu između uspjeha i neuspjeha. Takve osobe doživljavaju više ponosa i zadovoljstva nakon uspjeha, nego nezadovoljstva i stida nakon neuspjeha, jer uspjeh vide kao rezultat sopstvenih sposobnosti, a neuspjeh kao stvar promjenljivih faktora. Drugačije je kod osoba koje su orijentisane na izbjegavanje neuspjeha.

Cilj ovog rada bio je da se ispita da li postoji statistički značajna razlika u motivaciji za učenje između učenika različitog pola i uzrasta.

Metode rada

U radu smo koristili dvije metode: metodu teorijske analize koristili smo kroz razradu teorijske osnove istraživanja i pri upoznavanju i analizi sadržaja prethodnih istraživanja koja su predmetno i metodološki srodna ovom problemu, i metodu empirijskog neeksperimentalnog istraživanja (servej metod) za tipično terensko istraživanje na izbornom uzorku pomoću instrumenata odabranih za potrebe ovog istraživanja. Koristili smo tehnike skaliranja i anketiranja, instrumente anketni upitnik, i skalu za mjerenje motivacije za učenje. Uzorak ispitanika ima elemente namjernog i prigodnog uzorka. Uzorak istraživanja činilo je 611 učenika završnih razreda osnovne škole, od toga 315 učenika muškog pola, i 296 učenika ženskog pola. Istraživanjem su obuhvaćene osnovne škole „Veselin Masleša“ u Foči, „Sveti Sava“ Istočno Novo Sarajevo, „Petar Petrović Njegoš“ Istočna Ilidža, „Pale“ i „Srbija“, Pale. Istraživanje je provedeno grupno, za vrijeme redovne nastave u trajanju od pola sata.

Od instrumenata za prikupljanje podataka korišćeni su:

- Upitnik za ispitivanje socijalno–demografskih karakteristika: pol, uzrast.
- Skala za mjerenje motivacije za učenje je konstruisana za potrebe ovog istraživanja

Skala sadrži 25 stavki. Način bodovanja vrši se tako što su učenici imali zadatak da procijene da li se slažu ili ne sa datom tvrdnjom (1=DA, 0=NE). Relijabilnost instrumenta provjerena je metodom analize stavki. Visina koeficijanta pouzdanosti iznosila je 0,72.

Statistička obrada podataka vršena je u SPSS-u programu 12. U skladu sa postavljenim ciljevima istraživanja korišćeni su sljedeći statistički postupci: T- test i analiza varijanse kao pokazatelj značajnosti razlika među varijablama.

Rezultati

U radu su prikazani rezultati istraživanja motivacije za učenje kod učenika osnovne škole u zavisnosti od pola i uzrasta učenika. U tabeli 1 prikazana je distribucija učenika prema polu i razredu koji pohađaju.

Rezultati testiranja razlike u stepenu motivacije za učenje zavisno od pola učenika vršeni su pomoću t-testa, a dobijeni rezultati prikazani su u tabeli 2. Veličina statistika t-iznosila je $t = -1,808$, i njegov nivo značajnosti $p = 0,071$, govore da ne postoji značajna razlika između motivacije za učenje u zavisnosti od pola učenika. Varijabilnost je nešto veća kod učenika muškog pola.

Analizom varijanse ispitali smo razlike koje su ispitanici postigli na testu za mjerenje motivacije za učenje u zavisnosti od razreda koji pohađaju. Primjenom Lavenovog testa homogenosti varijanse, vrijednost Lavenovog statistika iznosila je 0,587, i njeno značajnost $p = 0,556$, pokazuju da su varijanse varijabli homogene i da je moguće primijeniti analizu varijanse. Koristeći analizu varijanse upore-

Tabela 1. Distribucija učenika prema polu i razredu koji pohađaju

Razred	Broj učenika	Pol	
		ženski	muški
Sedmi	195	112	83
Osmi	210	109	101
Deveti	207	94	113
Ukupno	611	315	296

Tabela 2. Poređenje aritmetičkih sredina skorova koje su na skali za mjerenje motivacije za učenje postigli učenici različitog pola

Pol	Broj	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	t	p
Muški	315	14,07	2,66	-1,808	0,071
Ženski	296	14,46	2,62		

Tabela 3. Razlike u aritmetičkim sredinama skorova koje su na skali za mjerenje motivacije za učenje postigli učenici različitih razreda (LSD test)

Razred		Razlika aritmetičkih sredina	Standardna greška razlike	p
Sedmi	Osmi	0,250	0,269	0,354
	Deveti	0,727	0,256	0,005
Osmi	Sedmi	-0,250	0,269	0,354
	Deveti	0,477	0,258	0,065

dili smo skorove koje su na testu za mjerenje motivacije za učenje postigli učenici različitih razreda. Analiza je pokazala da je suma kvadrata između grupa iznosila 58,485, $F=4,23$, a $p=0,015$, što potvrđuje da postoji značajna razlika u rezultatima koji su na skali za mjerenje motivacije za učenje postigli učenici različitih razreda.

Iz tabele 3 se vidi da postoji statistički značajna razlika u motivaciji između učenika sedmog razreda i učenika devetog razreda ($p=0,005$), a da ne postoji razlika između učenika sedmog i osmog razreda ($p=0,354$), i učenika osmog i devetog razreda ($p=0,065$). To pokazuje da se motivacija u zavisnosti od razreda mijenja, i da su učenici osmog razreda više motivisani za učenje, za razliku od učenika devetog razreda.

Diskusija

Smatra se da je motivacija ono što nas pokreće na neko ponašanje, kao i to što nas čini istrajnim u tom ponašanju. Cilj istraživanja je bio da ispitamo kakve su razlike u motivaciji za učenje kod učenika u zavisnosti od pola i uzrasta učenika. Rezultati istraživanja su pokazali da ne postoji razlika u motivacije za učenje u zavisnosti od pola učenika. Naši rezultati se ne slažu sa nalazima ranijih istraživanja prema kojima postoje razlike u motivaciji za učenje u zavisnosti od pola učenika [4]. Većina istraživanja u domenu motivacionih aspekata uspjeha ukazuje da postoje značajne promjene u motivaciji za učenje prilikom prelaska

iz rane u srednju adolescenciju. Stariji adolescenti imaju nižu motivaciju za školske sadržaje i slabiji uspjeh što može biti objašnjeno razvojno-dinamičkim procesima [5]. Kada je riječ o polnim razlikama u ispoljenosti motivacije za školsko učenje, dosadašnji istraživački nalazi nisu konzistentni [6]. Saznanja o značajnim polnim razlikama u obrazovnom postignuću nisu nova i, čini se da su još uvijek aktualna [7]. Sve do 80-ih godina XX vijeka dječaci su bili uspješniji u školi, pogotovo u prirodnim naukama. Međutim, paralelno sa izjednačavanjem prava polova došlo je i do nacionalnih strategija usmjerenih ka poboljšanju obrazovnog sistema i sadržaja koji su doprinijeli sve boljim postignućima ženskog pola [8]. Već odavno je poznato da učenici ženskog pola imaju pozitivnije stavove prema školi i učenju uopšte.

Drugi dio istraživanja odnosio se na poređenje motivacije za učenje kod učenika različitih razreda osnovne škole. Dobijeni rezultati pokazuju da postoji značajna razlika u rezultatima koji su na inventaru za mjerenje motivacije za učenje postigli učenici različitih razreda. Ta razlika je statistički značajna između učenika sedmog i devetog razreda. Možemo reći da se motivacija za učenje u zavisnosti od razreda mijenja, i da su učenici nižih razreda više motivisani za učenje za razliku od učenika viših razreda osnovne škole. Ovo možemo uporediti i sa rezultatima koje smo ranije dobili u istraživanju, da od stava koji učenici imaju prema učenju i nastavi zavis i uspjeh u učenju. Zatim da od uspjeha koji učenici postižu zavis i motivacija za učenje. Učenici koji su više motivisani za učenje postižu bolji uspjeh u učenju i obrnuto [9].

Opadanje školskog uspjeha sa uzrasom moguće je pripisati manjem zalaganju i opadanju motivacije za postignućem kod starijih učenika [5]. Van Wersch i sar. [10] i Xiang i sar. [11] su pokazali da što su učenici stariji sve su manje motivisani i zainteresovani za bavljenje fizičkim aktivnostima. Osnovno pitanje koje se nameće, zašto je motivacija za učenje kod učenika devetog razreda manja

od motivacije za učenje kod učenika sedmog i osmog razreda? U traganju za takvim uzrocima trebalo bi uzeti u obzir promjene koje se kod učenika dešavaju u tom periodu, a koje bi mogle uticati na njihovu motivaciju za učenje. Te promjene se ogledaju u tome kakvi su odnosi u nastavi između učenika i nastavnika, kakvi su sadržaji koji se prezentuju učenicima, zahtjevi koji se postavljaju pred učenike, kao i promjene koje se dešavaju u ličnosti učenika uzrokovane razvojnim procesima. U višim razredima učenje se znatno više tretira kao obaveza, kao dužnost, za razliku od nižih razreda, ovo često dovodi do toga da ciljevi koje učenici žele ostvariti učenjem budu sve češće u suprotnosti sa ciljevima učenja koje škola postavlja. Ističući da je, generalno gledano, obrazovanje efikasnije na nižem školskom uzrastu, Suzić [12] kao uzrok navodi reaktivnost sistema obrazovanja i kaže: "Deca na nižem uzrastu ispunjavaju zahteve odraslih bez pogovora. Manje vrednuju ciljeve i smisao aktivnosti nego učenici starijeg školskog uzrasta. Što je stariji za učenika se širi broj sredina u kojima može naći afirmaciju.

Škola vrlo malo uvažava učenikove socijalne i afektivne potrebe time sa uzrastom postaje sve manje važno mesto za afirmaciju učenika".

Zaključak

Istraživanje je sprovedeno sa ciljem da se ispita da li se motivacija za učenje kod učenika razlikuje s obzirom na pol i uzrast učenika. Motivacija za učenje na osnovu naših rezultata se ne mijenja u zavisnosti od pola učenika, dok se mijenja u zavisnosti od uzrasta učenika, učenici nižih razreda imaju veću motivaciju za učenje od učenika viših razreda osnovne škole. Motivaciji za učenje treba posvetiti posebnu pažnju, kako bi rezultati u učenju bili bolji i učenici više motivisani za učenje. Istraživanje otvara nova pitanja za naučnoistraživački rad i detaljnije proučavanje problematike motivisanosti učenika za učenje.

Autor izjavljuje da nema sukob interesa.
The author declares no conflicts of interest.

Literatura

1. Trebješanin B. Motivacija za učenje. Beograd: Učiteljski fakultet; 2009.
2. Bulajić N. Motivacija za učenje. Beograd: Vojnoizdavački i novinarski centar; 1990.
3. Palekčić M. Unutrašnja motivacija i školsko učenje. Sarajevo: Svjetlost; 1985.
4. Meece J, Jones MG. Gender differences in motivation and strategy use in science: Are girls note learners? *J Res Sci Teach* 1996;33(4):393–406.
5. Eccles JS, Midgley C, Wigfield A, Buchanan CM, Reuman D, Flanagan C, et al. Development during adolescence. The impact of stage-environment fit on young adolescents' experiences in schools and in families. *Am Psychol* 1993;48(2):90–101.
6. Trogrlić A, Šarčević D, Vasić A. Pol i školski uspjeh i motivacija za školsko učenje. *Pedagoška stvarnost* 2013; 59:332–49.
7. Halpren DF. Assessing gender gaps in learning and academic achievement. In: Alexander PA, Winne PH, editors. *Handbook of educational psychology*. New York/London: Routledge; 2009. p. 635–53.
8. Francis B. Boys, girls and achievement: Addressing the classroom issues. London. New York: Routledge Falmer; 2000.
9. Škrkar R. Stilovi rada nastavnika i odnos učenika prema nastavi. Magistarski rad. Univerzitet u Istočnom Sarajevu, 2012.
10. Van Wersch A, Trew K, Turner I. Post-primary school pupils' interest in physical education: Age and gender differences. *Br J Educ Psychol* 1996;62(1):56–72.
11. Xiang P, McBride RE, Guan JM, Solmon MA. Children's motivation in elementary physical education: An expectancy-value model of achievement choice. *Res Q Exerc Sport* 2003;74(1):25–35.
12. Suzić N. Metodika vaspitnog rada u savremenim uslovima. *Naša škola* 1997;3-4:303–18.

Effect of gender and age on students' motivation to learn

Ranka Perućica

Faculty of Medicine Foča, University of East Sarajevo, The Republic of Srpska, Bosnia and Herzegovina

Introduction. Many studies reported motivation as an integral part of every type of learning. Motivation determines the extent of students' dedication to learning as well as the results they achieve. In the present study we investigated to which extent students' motivation to learn depends on their gender and age.

Methods. The study involved 611 students (315 males) of seventh grade, eighth grade and ninth grade of elementary schools from the Sarajevo-Romanija region. In addition to the empirical non-experimental research method (survey method), we used the techniques of scaling and interviewing, and instruments such as a questionnaire for investigating socio-demographic characteristics (gender, age) and a specifically designed scale for measuring motivation to learn.

Results. There was no statistically significant difference in motivation for learning between students of different gender. The arithmetic mean of scores obtained by scale for measuring motivation to learn in female and male students was 14.07 and 14.46, respectively ($p=0.0714$). On the other hand, there was a statistically significant difference in motivation for learning depending on the students' age. The students of the lower grades of elementary school had a higher level of motivation than the students of the higher grades. The difference between arithmetic mean of scores of the seventh and ninth grade students was 0.727 ($p=0.005$).

Conclusion. The presented results showed statistically significant difference in motivation to learn depending on students' age but not on students' gender.

Keywords: motivation to learn, students, gender, age